

ROZDZIAŁ XII

DZIAŁANIA JEDNOSTEK PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W ZAKRESIE RATOWNICTWA CHEMICZNO – EKOLOGICZNEGO

(Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie)

Coraz bardziej dynamiczny rozwój technologii przemysłowych powoduje postępujący wzrost zagrożeń pożarowych, chemicznych, ekologicznych i technicznych. Corocznie wzrasta zarówno ilość niebezpiecznych substancji chemicznych przechowywanych i wytwarzanych w zakładach, jak również transportowanych po drogach i trasach kolejowych.

Zagrożenia chemiczno -ekologiczne związane są przede wszystkim z:

- 1) dynamicznym rozwojem motoryzacji, w tym z produkcją, dystrybucją i transportem paliw silnikowych,
- 2) istnieniem różnorodnych gałęzi przemysłu chemicznego,
- 3) stosowaniem w przemyśle spożywczym instalacji chłodniczych,
- 4) transportem różnorodnych chemikaliów na zaspokojenie potrzeb danego terenu oraz tranzytem.

Tak więc potencjalne źródła zagrożeń chemiczno – ekologicznych można podzielić na:

1. stałe - związane z zakładami przemysłowymi oraz obiektami przerabiającymi i magazynującymi TSP – na terenie województwa występuje dość duża ilość tych źródeł, które stanowią zagrożenie dla gleby, powietrza i wody a w szczególności dla człowieka,
2. ruchome - związane z transportem głównie drogowym (ADR) i kolejowym (RID).

O ile dla źródeł stałych możemy przewidzieć wielkość ewentualnego zagrożenia i podjąć odpowiednie środki zapobiegawcze, tak praktycznie dla źródeł ruchomych jest to niemożliwe. Dlatego też jako tereny zagrożone należy uważać obszary położone wzdłuż tras, którymi te materiały są transportowane.

Na terenie województwa podkarpackiego, zagrożenie związane z przewozem materiałów niebezpiecznych nasilone jest umiejscowieniem na południowej i wschodniej granicy przejść drogowych i kolejowych. Przez przejścia te, corocznie setki tysięcy ton materiałów niebezpiecznych transportowanych jest, najczęściej tranzytem, w głąb kraju i z terenu Polski do krajów Europy południowej i wschodniej. Wprawdzie na mocy stosownego rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Wojewódzkie Stanowisko Koordynacji Ratownictwa otrzymuje bieżącą informację o przekraczaniu przez przejścia drogowe transportów z towarami niebezpiecznymi, tym niemniej sama informacja nie zmniejsza zagrożenia w transporcie, na wąskich i krętych drogach województwa – zwłaszcza na trasie Barwinek – Rzeszów. Zagrożenie dla ludności spotęgowane jest brakiem obwodnic i koniecznością przewozu towarów niebezpiecznych przez zaludnione obszary miejskie (np.: Brzozów, Rzeszów, Sokołów Młp., Kolbuszowa).

Innymi elementami zwiększającymi zagrożenie ze strony transportu jest niefrasobliwość przewoźników, zwłaszcza drogowych, którzy nie dopełniają wszystkich wymogów bezpieczeństwa określonych w przepisach Europejskiej Umowy ADR oraz ustawy z 28 października 2002 roku o drogowym przewozie towarów niebezpiecznych.

Poważnym problemem w zakresie transportu drogowego towarów niebezpiecznych jest brak na terenie województwa parkingów przystosowanych do postoju tego typu pojazdów. Sytuacja taka powoduje, że kierowcy siłą rzeczy zmuszeni są korzystać z parkingów do tego nie przystosowanych, co dodatkowo zwiększa zagrożenie dla środowiska.

Na mocy aktualnie obowiązujących przepisów Państwowa Straż Pożarna jest służbą wiodącą podczas organizacji działań ratowniczych zarówno w zakresie ratownictwa chemicznego jak też ekologicznego. Zakres realizowanych przez jednostki PSP działań ratowniczych mających na celu likwidację miejscowych zagrożeń chemiczno - ekologicznych obejmuje w szczególności:

- 1) identyfikację substancji stwarzającej zagrożenie,
- 2) określenie strefy zagrożenia,
- 3) ewakuację ludzi ze strefy zagrożenia,
- 4) prognozowanie zmian wielkości strefy zagrożenia,
- 5) przepompowywanie i przemieszczanie substancji do nowych lub zastępczych zbiorników,
- 6) uszczelnianie miejsc wycieku substancji,
- 7) przewietrzanie strefy zagrożenia,
- 8) ograniczanie parowania substancji,
- 9) stawianie kurtyn wodnych,
- 10) stawianie zapór na ciekach wodnych zagrożonych skutkami rozlania substancji toksycznych, hydrofobowych,
- 11) neutralizację substancjami chemicznymi,
- 12) związanie substancji sorbentami,
- 13) zbieranie substancji z powierzchni wody lub gleby .

Zakres wykonania powyższych czynności uzależniony jest od wyposażenia sprzętowego oraz rozmiaru i charakteru zdarzenia. W przypadku zdarzenia znacznych rozmiarów lub wymagającego użycia większej ilości sprzętu specjalistycznego, działania ratownicze prowadzone są przez **specjalistyczne grupy ratownictwa chemicznego**.

Obecnie na terenie województwa podkarpackiego funkcjonują dwie takie grupy utworzone na bazie:

- 1) Jednostki Ratowniczo – Gaśniczej PSP w Nowej Sarzynie,
- 2) Jednostki Ratowniczo – Gaśniczej PSP Nr 2 w Rzeszowie.

Należy podkreślić, że działania ratownicze podczas tego typu akcji są niezwykle niebezpieczne i wymagają dużej fachowości ratowników, a także wyposażenia w odpowiedni sprzęt. W chwili obecnej **tylko 9 jednostek** na terenie woj. podkarpackiego dysponuje sprzętem, który umożliwia prowadzenie takich działań, z czego tylko jeden to samochód ciężki, trzy średnie oraz pięć lekkich, pozwalających praktycznie przeprowadzić jedynie rozpoznanie na miejscu zdarzenia.

Jednymi z najistotniejszych akcji ratowniczych prowadzonych w zakresie ratownictwa ekologicznego, są działania dotyczące zdarzeń związanych z przedostaniem się do cieków wodnych substancji ropopochodnych. W przypadku takich zdarzeń, głównym zadaniem ratowniczym jest zabezpieczenie przed skażeniem powierzchniowych ujęć wody do celów pitnych. Akcje ratownicze związane z usuwaniem substancji chemicznych, głównie ropopochodnych z powierzchni wód, należą do szczególnie długotrwałych i angażujących znaczne ilości specjalistycznych sił i środków ratowniczych.

Natomiast najbardziej niebezpiecznymi dla życia i zdrowia ludzi oraz środowiska zdarzeniami o charakterze chemiczno – ekologicznym są miejscowe zagrożenia w komunikacji drogowej lub kolejowej związane z transportem towarów niebezpiecznych.

Niezwykle ważnym elementem mającym niejednokrotnie wpływ na skuteczność podejmowanych działań ratowniczych jest wspomaganie decyzji podejmowanych przez kierującego działaniem ratowniczym. Wspomaganie to może odbywać się na dwóch zasadniczych płaszczyznach, a mianowicie poprzez:

- przekazywanie kierującemu działaniem ratowniczym wszelkich informacji o towarach niebezpiecznych występujących podczas konkretnego zdarzenia – stanowiska kierownika Państwowej Straży Pożarnej dysponują bazami danych o materiałach niebezpiecznych, w których zawarte są podstawowe informacje dot. m.in.: właściwości fizyko –chemicznych,

- pożarowych i toksycznych, stwarzanych zagrożeń, możliwych do stosowania środków gaśniczych oraz sposobów postępowania z daną substancją,
- zasięganie opinii ekspertów w tej dziedzinie – Komendant Główny PSP powołał zespół Krajowych Specjalistów ds. Ratownictwa, w skład którego wchodzi także specjaliści z dziedziny ratownictwa chemiczno – ekologicznego. Specjaliści zatrudnieni poza strukturami Państwowej Straży Pożarnej, najczęściej w dużych zakładach przemysłowych branży chemicznej, służą pomocą zarówno techniczną jak też posiadaną wiedzą praktyczną podczas zdarzeń trudnych i skomplikowanych.

W celu poprawy organizacji działań ratowniczych związanych z likwidacją zagrożeń chemiczno – ekologicznych w m-cu maju 2005 r. w Komendzie Wojewódzkiej PSP w Rzeszowie rozpoczęto prace planistyczno - organizacyjne mające na celu opracowanie zasad działania podczas wspólnych działań obu grup ratownictwa chemiczno - ekologicznego. Powołany został w tym celu zespół, którego zadaniem jest sporządzenie procedury określającej w sposób szczegółowy zasady funkcjonowania zespołonej grupy ratowniczej, a w szczególności:

- zakres zadań przedmiotowej grupy,
- jej strukturę organizacyjną,
- zasady formowania,
- zadania poszczególnych osób funkcyjnych w grupie,
- wzory dokumentacji z podejmowanych działań ratowniczych.

Działalność interwencyjna jednostek krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego

W roku 2005 na terenie województwa podkarpackiego miało miejsce 19500 zdarzeń, w tym pożarów 6176, miejscowych zagrożeń 12914, alarmów fałszywych 410. W odniesieniu do roku 2004 nastąpił wzrost ilości interwencji o 2226 zdarzeń, tj. o 11,4 %, z czego:

- pożary – wzrost ilości pożarów o 1656, tj. o 26,8 %,
- miejscowe zagrożenia – wzrost o 516, tj. o 4 %,
- alarmy fałszywe - wzrost o 54, tj. o 13%.

W ostatnich latach odnotowuje się wzrost ilości zdarzeń obsługiwanych przez jednostki KSRG woj. podkarpackiego. Głównym czynnikiem kształtującym wzrost ilości zdarzeń jest systematycznie zwiększająca się liczba miejscowych zagrożeń.

Tabela 12.1. Ilość podejmowanych w latach 2003 – 2005 przez jednostki krajowego systemu ratowniczo – gaśniczego na terenie woj. podkarpackiego interwencji związanych z likwidacją miejscowych zagrożeń, z uwzględnieniem zagrożeń chemicznych i ekologicznych.

Rodzaj zagrożenia	Rok 2003		Rok 2004		Rok 2005	
	Ilość	%	Ilość	%	Ilość	%
Miejscowe zagrożenia – ogółem	10114	100	12398	100	12914	100
Miejscowe zagrożenia – chemiczne	11	0,1	6	0,05	7	0,05
Miejscowe zagrożenia – ekologiczne	16	0,15	15	0,12	13	0,1

Jak wynika z powyższej tabeli, liczba zdarzeń, które z uwagi na występujące zagrożenia oraz wykonane czynności ratownicze zakwalifikowano do grupy miejscowych zagrożeń o charakterze

chemiczno – ekologicznym, od kilku lat utrzymuje się na porównywalnym poziomie, oscylując w granicach 20 – 30 rocznie.

Zadania z zakresu likwidacji zagrożeń chemiczno – ekologicznych w głównej mierze realizują jednostki ratowniczo – gaśnicze PSP (udział ochotniczych straży pożarnych ogranicza się przede wszystkim do zdarzeń małych, podczas których jednostki te wykonują jedynie czynności pomocnicze w działaniach wspólnych). Najczęściej działania jednostek PSP podczas likwidacji zagrożeń chemiczno – ekologicznych polegały na:

- ustaleniu oraz rozpoznaniu rodzaju substancji,
- neutralizacji, sorpcji substancji,
- zbieraniu, usuwaniu oraz zmywaniu substancji,
- przepompowywaniu substancji chemicznych,
- uszczelnianiu miejsc wycieku.